

İLÇEMİZİN TARİHÇESİ

Anadolu'ya açılan önemli bir kapı durumunda olan Hasankalesi ; Orta Çağda Sasani ve Doğu Roma arasında ardı arkası kesilmeyen mücadelelere sahne olmuş ve sürekli Doğu Roma ile Sasaniler arasında el değiştirmiştir.

Bir Dönem Hazar Türkleri ile Müslüman Araplar arasında meydana gelen savaşlara sahne olan Hasankale IX. Asırdan itibaren Türkistan'dan gelen Oğuz Türklerinin eline geçmiş ve bu yöredeki Gürcülerin bölgeden atılmasında bir üs

olmuştur. Artık bu Tarihten itibaren Hasankale olmuştur. Türkler açısından önemli bir merkez durumuna gelmiştir. Selçuklular döneminde Anadolu'ya yapılan Türk akınları 1048' de Bizans kaynaklarında " Kapetru" adı verilen Hasankale'sinde Türk, Bizans ve Gürcü kuvvetlerini karşı karşıya getirmiştir. İbrahim Yınal ve komutasındaki Selçuklu ordusu ile Bizans ve müttefikleri arasındaki savaş bugünkü Ügümü köyü yakınlarında ki Pasinler Ovasında meydana gelmişti. Savaştan büyük bir zaferle ayrılan Selçuklular; böylece ilk Selçuklu - Bizans Muharebesini kazanmışlar ve Doğu Anadolu'yu hakimiyetleri altına alarak Türk tarihinde yeni bir sayfanın açılmasını sağlamışlardır.

1071 Malazgirt Zaferini takiben Anadolu'nun fethiyle görevlendirilen Ebul Kasım Saltuk Bey'in kurduğu Saltuklu Devleti yönetiminde olan Hasan Kalesi'ne akabinde Anadolu Selçuklu Devleti hakim olmuştur. Bölge, Köseadağ (1243) yenilgisinin ardından Moğol İlhanlı Hakimiyetine girmiştir. Uzun bir süre Anadolu'da hakimiyet süren İlhanlıların yıkılmasıyla Moğolların enkazı altında, Erzurum ve çevresinde Sutaylılar ortaya çıktı. Sutaylılardan Hacı Togayın oğlu Hasan gücünü Erzurum ve çevresine hissettirmek için Avnik, Zivin ve Mecingert kalelerine ilaveten Pasin Ovasına hakim ve hertürlü saldırıya karşı korunaklı durumda olan Hasan Baba dağının eteğine bir kale inşa etmiştir (1340). Ölümünden sonra kendisi bu kaleye defnedilmiştir. Bu nedenle bu kale, HASAN KALE adını almıştır. Ayrıca şehrin hemen kuzeyinde yer alan dağda Hasan Baba dağı ismi ile anılmıştır. Hasankale; Horosan, Erzurum ve Avnik taraflarını kontrol edebilen bir konumda olması itibariyle Orta Çağda da önemli bir yere sahip olmuştur.

Sutaylılardan günümüze kaleden başka eser kalmamıştır. Günümüze kalan eserler ise tamamen Osmanlı dönemi eserleridir. Ortaçağ'ın sonlarında önemli bir yer işgal eden ve adını taşıyan imparatorluğun kurucusu olan Timur hiç bir plan ve programa kalmadan yaptığı sayısız askeri seferlerden sonra, Anadolu'yu ele geçirme niyetiyle 1393 yılı başında Anadolu'ya girdi. Anadolu'nun doğu bölgelerinde istila hareketine başlayan Timur, önce Avnik Kalesi'ni 43 günlük bir kuşatmayla ele geçirerek büyük bir katliam yaptıktan sonra, (Avnik Kalesi bu gün ilimiz Köprüköy ilçesine bağlı Güzelhisar köyünde bulunmaktadır. Karakoyunlu Devleti hakimiyetinde bulunan Hasankale'sini de ele geçirmiştir.

Hasankale'nin gerek Karakoyunlular döneminde gerekse Timur'un kuşatması sırasında büyük tahribat gördüğü anlaşılmaktadır. Timur Devleti'nin yıkılmasıyla Azerbeycan'da kurulan ve zamanla Doğu Anadolu'yu da hakimiyeti altına alan Akkoyunlu Devleti Hükümdarı Uzun Hasan'ın bu kaleye büyük önem verdiği ve osmanlı devletinin saldırılarına karşı tamir ettirdiği bilinmektedir. Nitekim Osmanlı Devleti ile Anadolu'da hakimiyet mücadelesine giren Akkoyunlu Devleti Hükümdarı Uzun Hasan, Fatih Sultan Mehmet karşısında başarılı olabilmek için her türlü çabayı sarf etmiş, bu amaçla da çok eskiden beri önemli bir geçit noktasını kontrol eden müstahkem bir mevkiye yer alan Hasankalesi'ni tamir ettirmiştir. Bu sebeptendir ki kalenin adının; tamirini yapan Uzun Hasan'dan geldiğini savunan tarihçilerde olmuştur. Osmanlılar döneminde "Yukarı" ve "Aşağı" diye ikiye ayrılan ve bu yüzden "Pasinler" denilen Yukarı Aras boyundaki geniş ovanın merkezi başlangıçta Avnik(Yukarı) ve Mecingert(Aşağı) Kaleleri iken daha sonra Hasankalesi olmuştur.

Yavuz Çaldıran zaferine giderken Avni Bey'i Sevündük Han Yavuz'a bağlılığını bildirir. Bilaher şiileşerek İran tarafına geçti. Kanuni Tahmasp üzerine yürürken 1534'de Avni Cami'ni yaptırdı. 1535'de Pasin Sancak Beyliğine Erzurum Beylerbeyi Mehmet beyin 4. küçük kardeşi Zülkadirli Minza Ali Bey atandı. Avnik'de otururdu. Hasankale'ye 3000 yeniçeri yerleşti. IV. Murat doğu seferine giderken burada konakladı. Şimdiki kalede bulunan bayrak direğinin bulunduğu yere bir saray yaptırmıştı.

Osmanlı Türk egemenliğine geçtikten sonra birinci defa 1828-1829 ikinci defa 1877-1878 Rus istilasını görmüştür. İstila sonrasında Osmanlı Devleti ile Ruslar arasında imzalanan Berlin Anlaşmasına göre (1878) Ruslar Hasankale'den çekildi. Hasankale 1908'den sonra yeni bir devire hazırlanıyordu. Ermenilerin bölgede etkinlik gösteren cinayet şebekeleri Pasinler'de de faaliyete geçmiştir. I. Dünya savaşına Osmanlı Devletinin Almanyanın yanında girmesiyle Kafkas Cephesi açılmış, Hasankale Kafkas Cephesinin komuta edildiği merkezlerden biri olmuştur. Sarıkamış Hareketi başarısız olunca Hasankale Rusların işgaline uğradı ve iki yıl Rus esaretinde kaldı. Çarlık Rusyasının yıkılması ile Rusya Brest Litovsk Antlaşması'nı imzalayarak bölgeyi terk etti. Ermeniler Rusların çekilmesiyle katliamlarına başladılar. Hasankale merkez ve civar köylerde (Timar) katliamlar yapıldı. Hasankale Ermeni mezalimini yaşarken Hasankalenin imdadına ordusunu terhis etmemiş Kazım Karabekir Paşa yetişti ve 13 Mart 1918'de Hasankale'yi Düşman işgalinden Kurtarmıştır.